

BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE

2009 JANUÁR – FEBRUÁR

2. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

- 1 Hosszú még az út: az Európai Bizottság jelentése Törökországról
Veréb Tamás

- 8 Bolívia: polgárháború vagy új államalapítás?
Soltész Béla

- 13 Saint Maló-tól a francia elnökségig – Az ESDP tíz évének rövid áttekintése
Csuhai Gábor – Lázár Gergely

- 21 Srí Lanka – Egy (majdnem) elfeledett polgárháború látványos vége?
Szóke Diána

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

biztpol.corvinuembassy.com

CIKK

HOSSZÚ MÉG AZ ÚT: AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG JELENTÉSE TÖRÖKORSZÁGRÓL

Veréb Tamás

ABSZTRAKT

Az Európai Bizottság jelentése alapján Törökországnak továbbra is igen hosszú utat kell megtennie a teljes jogú taggá válásig. A tárgyalások felfüggesztése egyes fejezetek esetében egyelőre nem hozta meg az EU-tagállamok által kívánt eredményt. Kérdés, hogy a csatlakozástól még mindig távol álló országban hogyan befolyásolja az uniós tagság megcsappant támogatását a további halasztás.

Az Európai Bizottság évente értékeli a tagjelölt országok felkészültségét a koppenhágai kritériumok teljesítésének tekintetében. A csatlakozásra legrégebb óta váró Törökországról szóló jelentések általában az összes tagjelölt közül a legnagyobb érdeklődésre tartanak számot. Ennek azonban talán a legfőbb oka az, hogy Törökország alkalmasságával kapcsolatban merül fel a legtöbb kétség, és a török tagsággal kapcsolatos viták nem annyira a szakpolitikai, mint inkább „ideológiai” kérdésekre koncentrálnak.²

A bizottsági jelentés¹ persze nem ezeket a vitákat veszi figyelembe, hanem a teljes jogú taggá válás feltételeinek való megfelelést értékeli. A Bizottság sem tekinthet el azonban az általános török belpolitikai helyzettől: a dokumentum kiemeli a vizsgált, 2007 októbere és 2008 októbere közötti időszakban tapasztalt belpolitikai bizonytalanságot, amely az uniós csatlakozáshoz szükséges, átfogó reformok elfogadását és végrehajtását igencsak megnehezítette. 2008 márciusában a legfőbb ügyész kezdeményezte a kormányzó Igazság és Fejlődés Pártjának (AKP) felosztatását és 71 tagjának, köztük Recep Tayyip Erdoğan miniszterelnöknek és Abdullah Gül köztársasági elnöknek bármiféle párttagságtól öt évre történő eltiltását az állam és az egyház szétválasztása ellenében tett lépéseikért. Az ügyben dönteni hivatott Alkotmánybíróság tagjainak többsége végül ugyan az ügyész álláspontjával értett egyet, de a párt betiltásához szükséges minősített többséget nem sikerült elérni. Így a miniszterelnök és az államfő is hivatalban maradhatott, viszont a párt 2008-as költségvetési támogatását a felére csökkentették. Hasonló szankciók fenyegetik a kurdok érdekeit képviselő Demokratikus Társadalom Pártját (DTP), amelyet az ország egysége és integritása elleni tevékenységgel vádolnak. Mindezek az esetek a Bizottságban (is) komoly kétséget keltettek a véleménynyilvánítási és egyesülési jogok biztosításával kapcsolatban, különösen, hogy a vádpontok jó része mindkét párt esetében csupán a párttagok, képviselők nyilatkozataira, megnyilvánulásaira alapult. Persze a kormánypártot sem kellett féltetni: az ellenük folyó eljárással párhuzamosan bontakozott ki az ún. Ergenekon-ügy, amelyben közismerten világi, az iszlamista kormánypárttal szembenálló közszereplőket, pl. újságírókat, nyugalmazott tábornoikat ill. egyetemi tanárokat terrorista szervezkedéssel és az alkotmányos berendezkedés megdöntésére irányuló szervezkedéssel vádoltak. Ebben

¹ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/key_documents/reports_nov_2008/turkey_progress_report_en.pdf

²Lásd bővebben: Rada Péter, Rada Csaba: Törökország európai uniós csatlakozásának biztonságpolitikai aspektusai, Külügyi Szemle, No 4. 2007.

nagyon sokan az AKP ellentámadását, a kritikusabbak bosszúhadjáratát látták, különösen, hogy a vádak megalapozottsága sok esetben vitatható, a gyanúsítottak letartóztatása pedig több esetben is az eljárási szabályok megsértésével történt. Megfigyelők szerint² a miniszterelnök a vele kritikus sajtóval – és közvetetten az ellenzékkel – szemben is egyre ellenségesebben viselkedik. Így például bojkottra szólított fel a legnagyobb médiavállalkozás, a Doğan-csoport ellen, és annak vezetőjét, Aydin Doğant korruptnak nevezte.

A belpolitikai viszonyokat tovább bonyolította a hadsereg beleszólása a politikai életbe és civil kontrolljának gyengesége, amelyet a Bizottság is kifogásol. Bár a Nemzetbiztonsági Tanács határozatai már nem kötelezőek a kormányra nézve, a 2007. évi elnökválasztás körüli viták megmutatták, hogy a NATO második legnagyobb hadserege továbbra is képes a politikai események alakítására. 2007 tavaszán a hadsereg vezetői – a parlamenti szekuláris ellenzékkel összhangban – többször is nyomatékosították, hogy a Török Köztársaság államfőjének tisztelnie és védenie kell az alkotmányban is rögzített világi értékeket. Az akkor még külügyminiszteri pozíciót betöltő Gül végül visszalépett a jelöltségtől, és megválasztására csak a politikai válság miatt előrehozott választások után került sor, amikor is a győztes AKP egyedül is biztosítani tudta a megválasztásához szükséges többséget. Emellett a fegyveres erők költségvetésének egy részét sem a parlament, sem a számvevőszék nem ellenőrzi, ez pedig mindenképpen ellentétes a civil kontrollt előíró európai normákkal. Egyes elemzők³ már arra is utalnak, hogy Gül megválasztásáért cserébe Erdoğan miniszterelnök egyre keményebb hangot üt meg a kurd kérdéssel kapcsolatban, nagyobb teret enged a hadsereg beavatkozásának (akár a török–iraki határ átlépésével is), és lefélékezi a reformokat. Mindezt a katonai vezetők azon ígéretéért cserébe teszi, amely szerint a jövőben a kormánypárt ellen nem indítanak az ez évihez hasonló eljárást.

A jelentés utal arra is, hogy az ellenzék, elsősorban a legnagyobb ellenzéki párt, a Köztársasági Néppárt (CHP) – finoman szólva – nem volt együttműködő a csatlakozáshoz szükséges lépések megtételében: a CHP 2008-ban 16 elfogadott törvényszöveget is az Alkotmánybíróság elé vitt,

² <http://www.newsweek.com/id/160032>

³ http://www.economist.com/world/europe/displaystory.cfm?story_id=12696853&CFID=37031908&CF_TOKEN=80643255

köztük olyanokat is, amelyek az EU-csatlakozással kapcsolatos demokratizálási reformokhoz kapcsolódtak.

Persze a teljes jogú tagságra való alkalmasságot a Bizottság a koppenhágai kritériumok teljesítésének a fényében általában véve értékeli az egyes országok teljesítményét, nem kizárólag a belpolitikai csatározások alapján formál véleményt. A demokrácia és a jogállamiság érvényesülésével kapcsolatban megfogalmazott bizottsági kritikák azonban nem kis részben a már említett eseményekhez kapcsolódnak: az egyesülési és véleménynyilvánítási jogok érvényesülésének ill., a hadsereg civil kontrolljának korlátait is jól mutatták a történetek. Mindazonáltal a polgári és politikai jogok érvényesülésével kapcsolatban Törökország papíron az elmúlt egy évben tett előrelépéseket, azonban – sok más területhez hasonlóan – a gyakorlatban továbbra is jelentős hiányosságok mutatkoznak. Így például a Bizottság által vizsgált időszakban emelkedett a letartóztatottak elleni kínzásokkal, rossz bánásmóddal kapcsolatos, elsősorban nem-kormányzati szervekhez eljuttatott bejelentések száma. Bár a török büntető törvénykönyv hírhedt 301-es cikkelyével kapcsolatban fontos változás volt, hogy ezen túl az Igazságügyi Minisztérium engedélye kell a nyomozás elindításához, és csökkentek a büntetési tételek, a cikk szövegét továbbra is elég szélesen, a véleménynyilvánítás szabadságát túlságosan korlátozó módon, illetve politikai megfontolások alapján lehet értelmezni. (A cikkely szerint aki a török nemzetről, a Török Köztársaságról vagy a Nagy Nemzetgyűlésről a nyilvánosság előtt becsmérően nyilatkozik, börtönbüntetésre ítéltető.)

A gazdasági és szociális jogok tekintetében a jelentés kiemeli a gyerekek oktatásban való részvételének a nehézségeit. Egy újonnan felállított adatbázis szerint jelenleg mintegy 450 000, hat és tizennégy év közötti gyermek nem jár iskolába. Különösen a lányokat, nőket éri hátrány, nem csupán az oktatásban, hanem a gazdasági és politikai életben is. Alacsonynak számít a női munkaerő aránya, a politikai életben pedig a gyengébbik nem nagy mértékben alulreprezentált. (Igaz, az országnak már női miniszterelnöke is volt Tansu Çiller személyében, 1993 és 1996 között.) Gyakori a nők sérelmére a családon belül elkövetett erőszak, sőt – a kormány igen határozott fellépése ellenére is – továbbra is érkeznek hírek becsületgyilkosságokról. A tulajdonjogi szabályozással kapcsolatban jelentős előrelépésként értékelte a Bizottság, hogy az alapítványok is szerezhethetnek engedély nélkül tulajdont. Különösen fontos kérdés ez a vallási alapítványok szempontjából. Több példa (pl. a görög nemzetiségűek

öröklésének akadályai) azonban azt is mutatja, hogy az új szabályozás gyakorlati megvalósítása továbbra is problémás.

A kulturális jogok és a kisebbségek védelme esetében továbbra is akut probléma a kurd kérdés. A Bizottság véleménye szerint a DTP ellen indított eljárás, a hadsereg fellépése, az egyetlen kurd nyelven sugárzó tévécsatorna ellen folytatott perek, a nem török anyanyelvű gyerekek anyanyelvi oktatásának hiánya és a kurd területek elmaradottsága jelenti a kurdok számára a legfőbb problémákat. Bizonyos vallási kisebbségeket, elsősorban a muszlim alavitákat továbbra is jelentős hátrányok érnek, elsősorban az oktatásban és a vallásgyakorlásban.

A működő piacgazdaságra vonatkozó feltételeket Törökország nagy részben teljesíti. Az 1990-es évek válságokkal terhes időszakával ellentétben 2002 óta az ország makroökonómiailag stabil, az infláció – habár még mindig magas – csökken, és jelentős mennyiségű külföldi tőke áramlott az országba. A Bizottság értékelése szerint Törökország reálgazdasága és pénzügyi rendszere bár továbbra is sérülékeny, visszafogott növekedéssel ugyan, de megfelelően tud reagálni a kibontakozó gazdasági válságra. Igaz, a bizottsági jelentés kiadása után Törökország is a Nemzetközi Valutaalaphoz fordult pénzügyi segítségért.

A jelentés külön is kiemeli a kormány által a délkelet-anatóliai térség infrastrukturális fejlesztésére indított nagyszabású programot vagy a foglalkoztatási szint emelését megcélzó intézkedéseket, amelyek a fontos szerkezeti reformok sorozatába illeszkednek. Ugyanakkor ahhoz, hogy az unión belüli versenyhez Törökország alkalmazkodni tudjon, számos további átalakítás szükséges: csökkenteni kell a bürokráciát, de bizonyos területeken (pl. a szabadalmak vagy a távközlés kérdéseiben) erősíteni kell a felügyeleti szerveket, szélesíteni kell az oktatás minden szintjéhez való hozzáféréseinek lehetőségét, növelni kell a munkaerőpiac rugalmasságát, csökkenteni a feketemunka arányát, erősíteni a szociális hálót stb.

Ezeknek az intézkedéseknek a szükségessége a közösségi joganyag, az *acquis communautaire* átültetésének a hiányosságait is jelzi. Az elmaradások majdnem az összes tárgyalási fejezetet érintik: 2008 decemberéig mindössze egy fejezetet, a tudomány- és kutatáspolitikáról szólót sikerült ideiglenesen lezárni. A többi fejezet tekintetében a Bizottság megállapította, hogy Törökország nem készült még fel a csatlakozásra. A jelentés kiemeli, hogy azokon a területeken is, ahol jelentős előrelépés történt a jogszabályi környezet átalakításában, hiányosságok mutatkoznak

a gyakorlati megvalósításban. Ennek oka általában a pénzügyi és közigazgatási háttér (pl. a köztisztviselői szakértelem) hiánya.

Ami viszont a csatlakozási tárgyalások folytatását talán a leginkább megnehezíti, az az a tény, hogy a török kormány továbbra sem engedi, hogy ciprusi bejegyzésű vagy Ciprusról érkező hajók, ill. repülőgépek az ország kikötőit, ill. repülőtereit használják. Ez természetesen ellentmond az 1995 óta az Európai Unió és Törökország között létező vámunióknak, és persze a négy szabadság elve érvényesülésének is. Ennek megfelelően és egyben abból a célból is, hogy politikai nyomást gyakoroljanak Ankarára, az EU állam- és kormányfői 2006 decemberében úgy döntöttek, hogy nyolc fejezetet nem tárgyalnak addig, amíg Törökország nem engedi be az említett hajókat és repülőgépeket. A nyolc fejezet az áruk szabad áramlása, a szolgáltatások szabad áramlása, a pénzügyi szolgáltatások, a mezőgazdaság és vidékfejlesztés, a halászat, a közlekedéspolitikai, a vámunió és a külső kapcsolatok területeit jelenti.

Összességében a Bizottság több területen elismerte az ország előrehaladását, a jelentés azonban továbbra is jelentős hiányosságokra mutat rá, amelyek a tárgyalási fejezetek ideiglenes lezárását kizárják. Kérdés persze, hogy a török közvélemény hogyan fogadja a további halogatást. Az Eurobarometer felmérése⁴ szerint 2008 közepére megállt a csatlakozás támogatásának a csökkenése, és 49% körüli szinten stabilizálódott. Ugyanakkor az uniós intézmények iránti bizalom alacsony: a megkérdezetteknek csupán 31%-a bízik az Európai Unióban. Ezek az adatok jelentősen alacsonyabbak az évtized elején, közepén mért értékekhez képest, amikor például a csatlakozás támogatottsága 80% fölött járt.

A csatlakozási tárgyalások jövőbeni előrehaladása nagyban függ a török belpolitikai helyzet alakulásától. Amennyiben az AKP-kormány – részben a közvéleménynek a tagsággal kapcsolatban megcsappant támogatására reagálva, részben a hadsereg és az ellenzék nyomásának belpolitikai okokból engedve – tényleg letér a reformok eddig követett útjáról, muníciót ad azok számára az Unión belül, akik a török tagságot akár elvi, akár gyakorlati okokból ellenzik. Ha az uniós követelményeknek papíron való megfelelést a kormány teljesíti is, a gyakorlat még minden bizonnyal sok kívánnivalót fog maga után hagyni. Ennek kezelése a politikai szándéknál jóval többet fog igényelni, miközben az egyes tagállamok és az európai

⁴ http://www.avrupa.info.tr/News_Archive/july_08,04july2008.html?LanguageID=2

közvélemény jelentős része felől érkező, a teljes jogú tagságot érintő ellenkezés – különösen a ciprusi kérdés rendezéséig – nem fog belátható időn belül enyhülni.

CIKK

BOLÍVIA: POLGÁRHÁBORÚ VAGY ÚJ ÁLLAMALAPÍTÁS?

Soltész Béla

ABSZTRAKT

Nyár vége óta a korábbinál is instabilabb a politikai helyzet Dél-Amerika legszegényebb országban. Az ajmara indián származású elnök, Evo Morales új alkotmányt akar elfogadtatni a nemzettel, ez azonban nagyban sértené a földgáz-kitermelésből meggazdagodott keleti tartományi vezetők érdekeit. A tettlegességig fajuló összetűzések mellett az Egyesült Államokkal rohamosan romló kapcsolatok is kétségessé teszik a meglehetősen makacs államfő politikai jövőjét, és nem zárható ki a konfliktus további kiszélesedése sem.

A FELFÖLD ÉS A FÉLHOLD HARCA

Szeptember 11-én csaknem 30, Morales elnököt támogató indiánt öltek meg az ország északi részén fekvő Pardo tartományban. A tartományban rendkívüli állapotot hirdettek ki, a mézárásban feltehetően komoly szerepet játszó, ellenzéki Leopoldo Fernández kormányzót a bevonuló hadsereg La Pazba szállította. A nemzetközi közvéleményt sokkolták a pardói események. Másnap több amerikai ország őslakos szervezeteiből megalakult a Szolidaritás Bolíviával Bizottság, akik Evo Moralest az indiánok elnyomása elleni harc vezéralakjának nevezték. Az UNASUR (a Dél-Amerikai Nemzetek Uniója) szeptember 15-én válságtanácskozást hívott össze, amelyen a dél-amerikai államfők egyértelműen kiálltak Morales kormánya mellett, illetve mandátumot adtak egy speciális bizottságnak az események kivizsgálására. A bizottság vezetője, az argentin Rodolfo Mattarollo szerint igen valószínű, hogy a tartományi kormányzó tudtával és beleegyezésével lőtték le a tüntető, fegyvertelen civileket – jelentette az Inside Costarica című honlap. (http://insidecostarica.com/special_reports/2008-09/latam_native_groups.htm)

Az események hátterében az andoki ország mély gazdasági és politikai megosztottsága áll. A „Félhold” elnevezéssel illetett, Evo Moralesszel szemben kritikus kreol vezetésű, keleti, síkvidéki, nagy területű tartományok – Santa Cruz, Beni, Pando, Tarija és Chuquisaca – félhold alakban körül fogják a kisebb, de sűrűn lakott Felföldet – vagyis a hegyvidéki La Paz, Cochabamba, Oruro és Potosí tartományokat, amelyek zömmel kecsua és ajmara lakossága Morales elnököt támogatja a the Democracy Center nevű internetes médium szerint. (<http://www.democracyctr.org/blog/2008/09/bolivia-at-abyss-special-report.html>)

Az etnikai felhanggal is terhelt ellenségeskedések akkor erősödtek fel, amikor augusztusban Morales elnök a hadsereg kivezénylésével akadályozta meg, hogy a Félhold területén a kormány ellen demonstrálók földgáz-kitermelő egységeket és csővezetékeket vonjanak blokád alá. A demonstrálók azt akarták megakadályozni, hogy a földgáz- és olajkitermelésből származó tartományi bevételeket a központi kormányzat megadóztassa, ez ugyanis véget vetne a Félhold gazdasági függetlenségének. A baloldali Evo Morales már megválasztásakor, 2006-ban szembehelyezkedett a korábbi neoliberális gyakorlattal, és bejelentette

a lelőhelyek „nemzeti kezelésbe” vonását – a külföldi befektetők legnagyobb riadalmára. (The Age) (<http://news.theage.com.au/world/morales-sends-troops-to-bolivias-oil-gas-installations-20080824-415f.html>)

A konfliktusok nyomán az elnök bizalmi népszavazást írt ki augusztus 10-ére. Ezen a választók 67%-a őt támogatta, ugyanakkor a szavazás megerősített több ellenzéki, keleti tartományi vezetőt is. Az ellenségeskedésnek tehát nem lett vége: szeptember folyamán a keleti tartományokban jobboldali, fehér ifjúsági csoportok több ízben támadtak indián politikai aktivistákra, majd a pandói mézszárlás nyomán a világ is felfigyelt a bolíviai helyzet elmérgesedésére.

FELLÉPÉS AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK ELLEN

A helyzetet tovább komplikálja Morales és az Egyesült Államok nyílt szakítása. A pandói eseményekkel egy napon, szeptember 11-én Evo Morales kiutasította Philip Goldberget, az Egyesült Államok La Paz-i nagykövetét, akit az ország területi egysége elleni szervezkedéssel vádolt meg. Ennek alapja az lehetett, hogy Goldberg valóban több ízben tárgyalt az ellenzéki kormányzókcal, és soha nem titkolta nemtetszését Morales elnök Amerika-ellenes retorikájával és egyes intézkedéseivel szemben. Az eseményekre reagálva Hugo Chávez venezuelai elnök is, szolidaritásáról biztosítva bolíviai szövetségését, kiutasította a caracasi amerikai nagykövetet.

(Inside

Costarica)

(<http://insidecostarica.com/special-reports/2008-09/bolicia-us-ambassador-expelled.htm>)

November 22-én a rendőrség elfoglalta egy amerikai állampolgár ranchóját az ország gyéren lakott, keleti régiójában, precedenst teremtve ezzel a „jogtalanul szerzett” birtokok államosítására. Ráadásul, miután a Chaparé tartománybeli kokatermesztők ellenszegültek az amerikai segélyszervezetek által koordinált drogellenes segélyprogramnak, Morales elnök nyíltan az előbbieket mellé állt, ami ellehetetlenítette utóbbiak munkáját. (Las Cruces Sun-News) (http://www.lcsun-news.com/ci_11050863)

November 27-én George W. Bush bejelentette, hogy az Egyesült Államok december 15-ével kizárja Bolíviát az Andoki Drogellenes Együttműködési és Kereskedelmi Szerződésből. Ez a kereskedelmi egyezmény, ami mindaddig számos bolíviai terméknek akadálytalan hozzáférést biztosított

az andoki ország harmadik legnagyobb exportpiacához, feltételként szabta az egyes országok együttműködését a „drogellenes háborúban”.

Az amerikai piacról való kiszorulás lehetősége nem riasztotta meg Morales elnököt, aki már a hónap folyamán venezuelai üzletembereket igyekezett arról meggyőzni, hogy váljanak a jelenleg még az Egyesült Államokba irányuló bolíviai exportcikkek új vásárlóivá. A The Associated Press által idézett bolíviai üzleti körök azonban félelmüknek adtak hangot, mondván, hogy a jelenlegi világgazdasági helyzetben a kormánynak nem az export szűkítésén – vagy jobb esetben átirányításán – kellene ügyködni, hanem minél több új piac szerzésén és a meglévők megtartásán. (AP – Reading Eagle) (<http://www.readingeagle.com/article.aspx?id=115483>)

Pozitívum azonban, hogy október 28-án a kormányzat megegyezése a földgázkitermelő vállalatokkal pontot tett a régóta húzódó vita végére. A szerződés értelmében a földgáz tulajdonjoga visszaszállt a kitermelőkre, az állam azonban 50%-os részesedést vállal a kitermelésben, továbbá a munkafolyamat összes fázisát (beleértve az értékesítést) szigorúan ellenőrzi. A megegyezés bebizonyította, hogy Morales kormánya mégis képes ésszerű kompromisszumokra.

RÉSZREHAJLÓ ÚJ ALKOTMÁNY?

A 2009. január 25-re kitűzött, az alkotmányt elfogadó vagy elutasító népszavazáson a kormány eltökélt célja, hogy mindenki biztonsgban, lelkiismerete szerint szavazzon. Ugyanakkor az augusztusi szavazáson az ellenzékiek megszámlálhatatlan csalást jelentettek, amelyek kivizsgálása még nem zárult le, mindenesetre kétségessé teszik az elnök által elért, elsöprően jó eredményt.

Az új alkotmány sokkal nagyobb jogokat biztosítana a bolíviai őslakos népeknek (kecsua, ajmara, guaraní, stb.), és számos gazdasági előnyben is részesítené őket. Ettől elválaszthatatlan a földosztási program is, amely a Felföld nincstelenjeit a keleti országrész gyéren lakott területeire telepítené – egyes nagybirtokok felosztásával. Ugyanakkor az új alkotmány nem adna nagyobb autonómiát a keleti tartományoknak. Egyértelmű tehát, hogy a változtatások Morales saját politikai bázisát hoznák jobb helyzetbe.

Az alkotmány körüli viták másik tétje, hogy a jelenlegi törvények szerint a 2006-ban kinevezett Morales mandátuma 2011-ben lejárna, az új

alkotmány azonban annak elfogadásától, 2009-től számítaná ezt, és 2020-ig lehetővé tenné az elnök hatalmon maradását, vagyis éppúgy bebetonozná a hatalomba, mint ahogy azt Morales venezuelai szövetségese, Hugo Chávez is megkísérelte saját országában – sikertelenül. (Inside Costarica)

(<http://insidecostarica.com/dailynews/2008/november/03/reg05.htm>)

Október 13-án Morales szimpatizánsai 200 kilométeres menetelésbe kezdtek a felföldi Caracollótól La Pazig, a fővárosig, hogy az új alkotmány mellett demonstráljanak. Az utolsó szakaszon maga az elnök is csatlakozott amenehez. (Prensa Latina – Latin American News Agency) (<http://www.plenglish.com/article.asp?ID={1207B02D-AE48-4020-880C-7DB4CF60C74C}&language=EN>)

A Radio Patria Nueva által november végén végzett közvéleménykutatás szerint a bolíviaiak mintegy 55%-a áll az új alkotmány pártján. A regionális különbségek természetesen itt is jelentősek: a Felföld lakói egyértelműen Morales elnök mögött állnak, míg a Félhold esetében – a támogató válaszok nem, vagy csak alig érik el az 50%-ot. (Prensa Latina – Latin American News Agency) (<http://www.plenglish.com/Article.asp?ID={55370EB4-0748-4B72-9B93-9CB0581FD0EB}&language=EN>)

Az alkotmánnyal kapcsolatos attitűdök jelentős földrajzi meghatározottsága miatt számos elemző az ország kettészakadásától tart, míg mások igyekeznek árnyalni a képet. A keleti tartományokban is az alacsonyabb jövedelműek és az indiánok közt Morales jelentős támogatottságot élvez. Még a leginkább rebellis tartomány, Santa Cruz kormányzója, Rubén Costas is leginkább a tartomány fővárosában népszerű – a falusi lakosság jelentős része Moralest támogatja.

November 22-én a kormányzat bejelentette a pandói rendkívüli állapot végét. A tartomány visszakapta minden felfüggesztett alkotmányos jogkörét. A vérontásban gyanúsítottakat bíróság elé állítják, az UNASUR vizsgálóbizottságával együttműködésben. Remélni lehet tehát, hogy – a népszavazás kimenetelétől függetlenül – megőrizhető a béke Bolíviában, és az igazságosabb és egyenlőbb társadalmat létrehozni kívánó alkotmány következménye nem egy elhúzódó, etnikai alapú polgárháború lesz.

ESSZÉ

SAINT MALÓ-TÓL A FRANCIA ELNÖKSÉGIG – AZ ESDP TÍZ ÉVÉNEK RÖVID ÁTTEKINTÉSE

Csuhai Gábor – Lázár Gergely

BEVEZETÉS

2008. december 4-én volt pontosan tíz éve, hogy sor került a Saint Maló-i találkozóra. Ez elegendő időnek tűnik ahhoz, hogy mérleget vonhassunk a találkozó szellemi öröksége által életre hívott európai biztonság- és védelempolitikáról. Cikkünk először nagy vonalakban felvázolja az elmúlt tíz év idevonatkozó eseményeit, majd egy külön rész foglalkozik azzal, hogy miért sikerült az eredeti célokat csak részben teljesíteni, végül az utolsó fejezetet a legutóbbi fejleményeknek szenteljük, s a 2008. második félévi francia elnökség eredményeit mutatjuk be.

AZ ESDP TÖRTÉNETÉNEK RÖVID ÁTTEKINTÉSE

Az 1998 decemberi Saint Maló-i angol-francia találkozó áttörést eredményezett az európai biztonság- és védelempolitika történetében. A britek, feladván korábbi álláspontjukat, miszerint bárminemű önálló európai védelmi kezdeményezés természetesen a NATO és legfőbb szövetségesük, az Amerikai Egyesült Államok európai befolyásának rovására történhet meg, vagyis Nagy-Britannia számára nem kívánatos, maguk álltak az európai kezdeményezés élére. Tony Blair szavait idézve: *„Sokkal figyelmesebben hallgatnak minket Washingtonban, ha Európában vezető szerepet játszunk, és sokkal nagyobb befolyással rendelkezünk Európában, ha Washingtonban meghallgatnak minket.”*¹ A találkozó végén a francia köztársasági elnök és a brit miniszterelnök által elfogadott

¹ Idézi GAZDAG Ferenc: Európai Integráció és Külpolitika, 2005, Osiris Kiadó, 283. o.

nyilatkozat szerint meg kell teremteni egy hatékony európai kül- és biztonságpolitika alapvető feltételeit.

Ezt követően az események nagy mértékben felgyorsultak. A soros elnöki tisztséget 1999 első felében betöltő Németország egyik prioritása e javaslat szellemiségének továbbfejlesztése volt. Az 1999 júniusában Kölnben megtartott csúcsértekezleten a tagállamok vezetői kiálltak a Saint Maló-i pontok szükségessége és fontossága mellett. *„A kölni értekezleten használták először a »közös európai védelem és biztonságpolitika« (Common European Security and Defence Policy – CESDP) kifejezést, jelezve az uniós külpolitika legújabb fejlődési irányát. Eszerint a kollektív védelem biztosítása továbbra is a NATO feladata. Annak eldöntését, hogy a NATO képességeiből az uniós műveletekhez mennyit és hogyan kívánnak igénybe venni, az Unió dönti el. Az uniós tagállamoknak megfelelő védelmi erőfeszítéseket kell tenniük, különösen a felderítés, a szállítás, a vezetés és az ellenőrzés terén.”*² Kezdeti aggályaikat félretéve az amerikaiak támogatásukról biztosították a születő európai védelempolitikát. Az ezredfordulót követően a terrorizmus elleni harc lázában égő Egyesült Államok egyre inkább elvárta, hogy Európa maga is kivegye részét saját biztonságának és védelmének megteremtésében, segítve ezzel az amerikai erőforrások átcsoportosítását.

Németország után Finnország vette át a soros elnöki posztot. Az 1999 decemberében megrendezésre kerülő helsinki csúcson a következő módon került sor az eddigi körvonalazódó folyamatok formába öntésére:

1. A Saint Maló-i találkozó nyomán fejlődésnek indult folyamatok hivatalos elnevezése „közös európai biztonság- és védelempolitika” (CESDP) lett.
2. A NATO-val összhangban meghatározott akciókban igénybe veszik a szervezet bizonyos erőforrásait.
3. A petersbergi feladatokat beemelik az ESDP-be.
4. Létrehoznak egy 50-60 ezer fős gyorsreagálású európai haderőt, mely képes ellátni a petersbergi feladatokat.
5. Az ESDP-t nyitottá teszik minden abban részt venni kívánó nem-NATO és nem-EU ország számára

A gyorsreagálású haderőnek a tervek szerint 2003-ra kellett volna a teljes harcászaltség állapotát elérnie, e célt azonban a tagállamoknak nem

² GAZDAG Ferenc: Európai Integráció és Külpolitika, 2005, Osiris Kiadó, 285. o.

sikerült teljesíteniük, be kellett látniuk, hogy képességeik nem teszik lehetővé a cél gyors elérését. E kudarcra válaszul került kidolgozásra egy cselekvési terv (Headline Goal 2010)³, amely a teendőket 2010-ig vázolja föl. Ebben a hangsúlyt a minőségi fejlesztésre helyezik, a jövőben felállítandó hadseregre vonatkozó tagállami felajánlásokat a dokumentum már nem tartalmaz. Noha a célkitűzés szerint a tagállamoknak 2010-re készen kell állniuk, az európai gyorsreagálású erő hadrendbe állítása jelenleg is bizonytalan. A kudarcra adott másik válasz az Európai Védelmi Ügynökség (European Defence Agency – EDA) létrehozása volt: az ügynökség ajánlásokkal, akciótervekkel segíti a tagállamok védelmi és biztonsági erőinek felkészítését, fejlesztését az ESDP szellemében, a közös akciókban pedig koordinációs feladatokat lát el. A közös hadsereg felállítása helyett előtérbe kerültek az ún. „harccsoportok” (Battlegroups), melyek létszámban kisebbek. Egy-egy csoport körülbelül 1500 főből állt, és két-három tagállam közreműködésének eredményeként jött létre. Sajnos a battlegroup-ok közül is jó néhány csak papíron létezik, több azonban elérte a harckészültségnek azt a fokát, mely mellett már bevethető.

A közös haderő felállítása körüli bonyodalmak nem akadályozták az Uniót abban, hogy az ezredforduló után az ESDP-ben megfogalmazott elvek alapján, több önálló akciót kezdeményezzen, illetve hajtson végre a Balkánon, Afrikában vagy a Közel-Keleten. Az első misszió Bosznia–Hercegovinában realizálódott, először az EUPM⁴ elindítására került sor 2003 január elsején, majd ezt követte az EUFOR Althea megszervezése 2004 végén. Az EUPM nem egy katonai akció, célja az ország rendvédelmi szerveinek kiépítésében való segítségnyújtás. Jelenleg mintegy 200, az európai rendvédelmi szerveknél dolgozó munkatárs vesz részt az akcióban. Volumenét tekintve ennél jelentősebb volt az EUFOR elindítása 2004 decemberében, hisz egyrészt itt valóban egy katonai akcióról beszélhetünk, másrészt először fordult elő, hogy az Unió a NATO-tól vett át feladatokat, miután az döntött boszniai SFOR-missziójának befejezéséről. Az idők változását jelzi, hogy míg korábban elképzelhetetlen volt, hogy az Unió amerikai ösztönzésre NATO-erőforrásokat helyettesítsen egy európai konfliktus-zónában, addig Bosznia–Hercegovinában éppen ez történt. A jelenleg 2000 főből álló, ám évről-évre csökkenő létszámú EUFOR-

³ Bővebben:

http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/esdp/eu_kepessegfejlesztesi_tev_cbvp.htm (2009.01.19.)

⁴ Bővebben: <http://www.eupm.org/Default.aspx> (2009.01.10)

kontingens alapvető feladata megegyezik az SFOR-éval: fenntartani a békés és biztonságos környezetet, elősegíteni Bosznia–Hercegovina stabilizációját. A nyugat-balkáni térség, mint a tagállamokhoz földrajzilag legközelebb fekvő konfliktusövezet, mindvégig fontos célpontja volt az ESDP keretében megindított misszióknak, azonban az EU több egyéb missziót is indított, illetve működtetett más földrészeken⁵, ami egy aktívabb kül- és biztonságpolitikai szerepvállalásnak, egy globális szerepet játszani akaró Európa megjelenésének vitathatatlan jele. Több esetben ugyanakkor az EU képtelen volt megszervezni egy-egy akciót, ami az elért eredmények törekenységét mutatja.⁶ Összességében elmondható, hogy az első misszió megszervezése és elindítása óta az Unió igyekszik jelentős nemzetközi tekintélyre szert tenni a válságövezetekben elért eredményeire hivatkozva.

AZ EURÓPAI BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEMPOLITIKA HIÁNYOSSÁGAI⁷

Az ESDP nyilvánvalóan forradalmian új jelenség volt, azonban az elmúlt tíz év nem volt mentes azoktól az ellenmondásoktól sem, amelyek hátráltatták a kezdeményezés céljainak való megfelelést. A teljesség igénye nélkül álljon itt a három legfontosabb elem, mely a kiteljesedést akadályozta:

- *A képességek hiánya:* az elmúlt tíz évben az Európai Unió tagállamainak rá kellett döbenniük, hogy a rendelkezésükre álló erőforrások sem minőségben, sem mennyiségben nem elegendőek az ESDP alátámasztására létrehozandó gyorsreagálású erő kialakításához. Az egyes országok nem költenek elegendő pénzt védelmi képességeik fejlesztésére (kivételt jelentenek Nagy-Britannia, Franciaország, Svédország és Hollandia) és az elköltött összeg nagy része sem a hadsereg technikai modernizációját szolgálja, hanem az állományra megy el. A hidegháborús gondolkodás továbbélése mutatható ki abban a domináns európai védelempolitikai elképzelésben, amely még mindig a nehézfegyverzetű, inváziós támadások kivédésére hivatott hadseregmodellt helyezi előtérbe a

⁵ A teljes lista megtekinthető itt:

http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=268&lang=en (2009.01.18.)

⁶ http://www.economist.com/research/backgrounders/displaystory.cfm?story_id=7830925 (2009.01.18)

⁷ Az alfejezet Nick Witeny írásán alapul, bővebben:

http://www.ecfr.eu/content/entry/european_security_and_defence_policy (2009.01.05)

modern, rugalmas, precíziós fegyverekkel ellátott és támogatott, feladatát külföldön is teljesíteni képes erők helyett. Mindenképp szükséges az autonóm felderítési és tervezési képességek megteremtése és fejlesztése, a logisztikai kapacitások növelése, kiépítése, a legmodernebb fegyverek és hadeszközök minél nagyobb számban való kifejlesztése és bevetése.

- *A módszertan és stratégia hiánya:* az elmúlt tíz évben nem sikerült tisztázni pontosan, hogy hogyan, milyen módszertan szerint működjön az ESDP, és működése során milyen stratégiai elgondolások mentén fejtsse ki tevékenységét. E két fogalom teljes tisztázásának hiánya rányomta bélyegét az eredményekre is. Illúzió azt gondolni, hogy az ESDP működése csak akkor sikeres, ha a résztvevő tagok egy-egy akció megindításában teljes egyetértésre jutottak, miközben azt is le kell szögezni, hogy az sem lenne kívánatos, ha a többség egy másik tagállamra rá tudná kényszeríteni akaratát. A siker kulcsát a Lisszaboni Szerződés tartalmazta volna, ugyanis bevezette volna az ún. élcsoportot (pioneer group), vagyis azon tagállamok csoportját, akik „szűkebb egyetértésre jutván” kezükbe vehetik a kezdeményezést, és dönthetnek egy akció sorsát illetően. A többieknek pedig lehetőségük van a kezdeményezésbe utólag beszállni, illetőleg abból teljesen kimaradni. Egy ilyen működési elv, tagadhatatlan hátrányai ellenére, bizonyosan növelné a hatékonyságot és a rugalmasságot, hisz egy kezdeményező félnek az összes helyett elég néhány országot maga mellé állítania. Szintén szükséges egy átfogó stratégia megalkotása, mely meghatározza az ESDP feladatkörét. Ennek alapját adhatja a 2003-as Európai Védelmi Stratégia⁸, mely rögzíti az Európára leselkedő veszélyeket. A dokumentum szintén leszögezi, hogy a védelem első vonala külföldön van. Az Európai Védelmi Stratégia tehát jó kiinduló alap, de több tekintetben is bővítésre, pontosításra szorul.

- *A politikai akarat hiánya:* az ESDP revitalizációja egy olyan környezetben mehet végbe, ahol az Amerika Egyesült Államok is belátja, hogy egy önálló európai biztonság- és védelempolitika nem jelenti Európa eltávolodását Amerikától, sőt maga Washington is partnerként tekint a kezdeményezésre, mely részben képes lehet tehermentesíteni az amerikai erőket. Az USA egyre inkább elfogadja, hogy „egyedül még neki sem mindig megy”. A külpolitikai viszonyok kedvezőek, ugyanakkor sokszor a tagállamok hozzáállása nehezíti az ESDP teljesebb kibontakozását. Egyik jó példa erre a védelmi ipar helyzete Európában. Még a hetvenes években

⁸ Bővebben: http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=266&lang=EN (2009.01.12.)

sikerült megegyezésre jutni az ágazat koncentrációját illetően (ahogy az az USA-ban végbe is ment), a tagállami ellenállás miatt viszont azóta sem sikerült következetesen véghezvinni, ami mindmáig fejlesztések, gyártások duplikációját, és ezzel együtt erőforrás-pazarlást eredményez. Hasonló okokból késik a nemzeti hadseregek fejlesztése, modernizációja is, ami jól megmutatkozik a gyorsreagálású erő felállításának halasztódásában, és a külföldi akciókban résztvevő kontingensek csekély létszámában (az eddig elindított missziók közül csupán alig néhány esetében mozgósítottak ezernél több embert). A tagállamoknak a jövőben elszántabb politikai aktivitást kell mutatniuk az ESDP fejlesztésében.

A FRANCIA ELNÖKSÉG ÉS AZ ESDP⁹

A 2008. második félévi francia elnökség ambíciózusan látott munkához, s az ESDP terén tett előrelépést az elnökség egyik prioritásaként határozta meg. A végrehajtandó célok tekintetében azonban talán túl magasra is tették a léceket, ezért sok mindent nem tudtak elérni az eredetileg kitűzött célok közül: például nem került sor a már említett 2003-as Európai Védelmi Stratégia alapján egy új európai stratégia megalkotására, csupán a régi felülvizsgálatára¹⁰. Ugyanakkor számos területen jelentékeny előrelépés történt az ESDP-t illetően. Új missziók életre hívása:

- A 2008 augusztusában kirobbant grúzai válság kapcsán az Unió, elsősorban Nicolas Sarkozy francia elnök diplomáciai aktivitásának köszönhetően, sikeresen meggyőzte a szembenálló feleket egy uniós megfigyelő misszió felállításának szükségességéről, melyre ezután rekordgyorsasággal sor is került. A megfigyelők mandátumával, illetve bevetési területével kapcsolatban született ellentétes interpretációk – nevezetesen a vitatott dél-ozét és abház területekkel kapcsolatban – azonban azonnal meg is kérdőjelezték a misszió sikerét.

- Rögtön két szempontból is újítás volt, hogy egy brit tábornok parancsnoksága alatt felállításra került az Unió első tengeri-légi missziója Szomália partjainál¹¹. A sokszor lassúsággal vádolt ESDP két hónap alatt

⁹ Bővebben: www.ue2008.fr

¹⁰ Bővebben:

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/HU/reports/104644.pdf
(2009.01.13)

¹¹ Bővebben: <http://www.rnw.nl/internationaljustice/specials/Universal/081121-EU-Somalia-piracy>
(2009.01.12)

megszervezte ezt az újszerű akciót. Az „Atalanta” névre hallgató akció 2008 decembere óta fut.

Fontos döntések születtek jövőben indítandó programokról is. Ide tartozik egy stratégiai szállítórepülőgépekből álló közös flotta állítása, melynek létszáma az egyes tagállamok felajánlásától függ majd. E flotta magját alkotná a még fejlesztés alatt álló Airbus A400M, a gyártással kapcsolatos problémák és késlekedés azonban nem kedveznek a projektnek.

Szintén a francia elnökség során sikerült a tagállamoknak megegyezniük egy helikopter-modernizációs programról, illetve arról, hogy javítani fogják a tengeri és légierők közötti együttműködést. Továbbá elindítottak egy másik programot, melynek célja a felderítési képességek műholdak fejlesztése általi javítása.

Az egyik lehangzatosabb intézkedés egy katonai Erasmus-program bevezetése, melynek célja, hogy az egyes államok katonai iskoláinak hallgatói csereprogramokon keresztül találkozhassanak egymással, ezáltal jobban megismerhessék a másik struktúráinak működését, s kialakuljon egyfajta európai szolidaritás e téren is.

Végül a tagországok vezetői megállapodtak abban is, hogy javítják az európai védelmi iparágak közötti együttműködést. A franciák célja ugyanis az, hogy megmentse az európai – s ezen belül természetesen a hazai – hadiipart, és képessé tegyék az Uniót az Egyesült Államoktól való stratégiai függetlenségre. Ehhez, mint már korábban említettük, elengedhetetlen az iparág racionalizációja, egységesítése, mert az jelen állapotában túlzottan szétforgácsolt és pazarló.

A francia elnökség nagy mértékben hozzájárult ahhoz is, hogy az ESDP NATO- és Amerika-ellenességének vádját feloldja. Sarkozy elnök ugyanis nyilvánvalóvá tette, hogy országát több mint negyven év távollét után vissza kívánja vezetni a NATO integrált katonai struktúráiba. A 2009. áprilisi Strasbourg–Kehl-i NATO-csúcsra időzített folyamat végképp elosztatni látszik a Franciaország szándékaival kapcsolatos amerikai kételyeket, s ez az erőteljesebb transzatlanti kötődéssel rendelkező európai tagállamok számára is döntő lökést adhat.

A francia elnökség legfontosabb eredményének mégis az tekinthető, hogy grúziai konfliktus, az áldatlan szomáliai állapotok, vagy éppenséggel az ősszel kirobbant pénzügyi és gazdasági válság kapcsán megmutatta, hogy

az Unió képes erőit egyesítve, összehangoltan és hatékonyan fellépni, s a világszínpadon kül-, biztonság- és védelempolitikai szereplőként fellépni.

JÖVŐKÉP

Az 1998-as Saint Maló-i találkozó mérföldkőnek tekinthető az integráció történetében, hiszen a találkozó szellemiségéből kibontakozó ESDP egy új dimenzióval gazdagította az integrációt. Az elmúlt tíz évben határozott lépések történtek a közös biztonság- és védelempolitika minél hatékonyabb kiépítésére és működtetésére, azonban a nagy áttörés elmaradt, a résztvevőknek ehelyett részsikerekkel és kisebb akciókkal kellett beérniük. A kudarc oka részben olyan fundamentális okokra vezethető vissza, melyek kiküszöbölése a vártnál több időt vesz igénybe, noha a haladás jelei már kimutathatóak. A francia elnökség sok újat hozott az ESDP életében, az is tény ugyanakkor, hogy mindez nem kis részt Sarkozy egyéni érdeme, akinek temperamentuma és ambíciói nagy szerepet játszottak a francia elnökség sikerében.¹² Kérdéses ugyanakkor, Európa képes lesz-e az utána keletkezett űrt betölteni. Az mindenképpen némi bizalomra adhat okot, hogy a 2008-as „Jelentés az európai biztonsági stratégia végrehajtásáról” c. dokumentum is leszögezi: „Európa szokásához híven felnő ezekhez a feladatokhoz”. Egy erős, egységes, hatékony kül-, biztonság- és védelempolitikával rendelkező Unió pedig sikeresebben járulhat hozzá a világ biztonságosabbá és stabilabbá tételéhez.

¹² http://www.economist.com/world/europe/displaystory.cfm?story_id=12815627 (2009.01.13)

CIKK

SRÍ LANKA – EGY (MAJDNEM) ELFELEDETT POLGÁRHÁBORÚ LÁTVÁNYOS VÉGE?

Szóke Diána

A közel három évtizede dúló srí lankai polgárháború véres története úgy tűnik, csúcspontjához ért: a colombói kormánynak sikerülni látszik a lehetetlen, vagyis a szakadár tamil tigrisek területi fennhatóságának felszámolása. A szigetország északi és keleti részein zajló harcok során számos tamil hadiszállást foglaltak el a kormányerők az utóbbi hónapokban. Ezen események tükrében sokan a tamil tigrisek mozgalmának leáldozásáról beszélnek; ám a helyzet közelebbi vizsgálata révén kiderül, hogy ez még korántsem egyértelmű.

A brit gyarmattartóktól való függetlenség 60. évfordulóját tavaly ünneplő ország önálló történetének egyik alapvető meghatározója a tamil és szingaléz etnikumok közti feszültség. A lakosságnak mintegy háromnegyed része vallja magát (buddhista) szingaléznek; a kisebbségben lévő, elsősorban hindu vallású tamilok többsége a szigetország északi, ill. keleti partvidéke mentén él. A tamilok évtizedek óta küzdenek az önállóság és a tamil állam (saját nyelvükön a „Tamil Ilám”) álmáért, ám az e céljukért folytatott harcok során egyes becslések szerint már több, mint hetvenezren veszítették életüket. Az függetlenségért harcoló tamilok emblematiszervezete, a „tamil tigrisek” (angol rövidítése: LTTE) 1972-ben jött létre; széles „repertoárjába” tartozik a politikai indíttatású öngyilkos merényletek végrehajtása, az illegális fegyverkereskedelem, ill. még a tengeri kalózkodás is.

A szakadár tamilok és a központi kormányerők közötti polgárháború egyfajta ciklikussággal jellemezhető, és a mind újra fellángoló erőszakot már számos külföldi közvetítő próbálta lecsillapítani, hol több, gyakrabban viszont inkább kevesebb sikerrel. A '80-as évek végétől 1990-ig Srí Lankán

tartózkodó indiai békefenntartóknak ugyan sikerült szétválasztaniuk a feleket, de a hosszabb távú béke korántsem valósult meg, és a '90-es években újra megemelkedett a fegyveres összecsapások és merényletek száma. 2002-ben norvég közvetítők segítségével hoztak tető alá egy hat évre szóló tűzszünetet, mely a konfliktus végső kimenetelét viszont nem tisztázta egyértelműen. A tűzszünet hivatalosan 2008. január 16-án járt le, és azóta – sajnos nem meglepő módon – ismét elszaporodtak az öngyilkos akciók és robbantások.

Ám a mostani helyzet mégis teljesen más: a colombói kormány még sosem állt ilyen közel a tamil tigrisek végleges legyőzéséhez. 2008 novembere óta a kormányerők a tamilok által lakott északi és keleti országrész számos kulcsfontosságú települését, egyebek mellett a lázadók egyik fő politikai központjának számító Kilinocscsit is elfoglalta. A központi kormány aktív fellépésének háttérében részben Mahinda Radzsapakse elnök keményvonalas politikája áll, aki már a 2005-ös választásokat megelőző kampányában is leszögezte, hogy bár hajlandó tárgyalni a tamilok vezetőivel, mindennemű függetlenedési törekvésüket elutasítja. A BBC szerint a jelenlegi katonai sikerek ellenére Radzsapakse elnök népszerűségét beárnyékolja az a vád, miszerint közvetett módon ő is felelős Lasantha Wickramatunga ellenzéki újságíró januári meggyilkolásáért.¹

A jelenlegi helyzet ellentmondásaira a fegyveres összetűzések területén rekedt civilek kérdése is jól rámutat. Ahogy azt az Economist is hírül adta, a hadsereg álláspontja szerint a tamilok végső elkeseredettségükben emberi pajzsként használják a védtelen polgári lakosságot. A tamilok tagadják ezeket az állításokat és a hadsereget azzal vádolják, hogy szándékosan bombáznak nem katonai célpontokat, köztük kórházakat is.² Akármennyi igazságtartalom is van a két fél vádjában, kétségkívül rendkívül kiszolgáltatott a helyi lakosság. A New York Times értesülései szerint körülbelül 200.000 civil rekedt Észak-Srí Lanka háborús övezetében, ahol nem csak a fegyveres összecsapások veszélyének, hanem az élelmiszer-, ivóvíz- és orvosi ellátás hiányának is ki vannak téve.³ A helyzetet tovább súlyosbítja, hogy a kormány ezekre a területekre mindeddig csak elvétve engedte be az újságírókat és a humanitárius segélyszervezetek képviselőit.

¹ http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/7820188.stm

² http://www.economist.com/world/asia/displaystory.cfm?story_id=13109866

³ <http://www.nytimes.com/2009/03/06/world/asia/06lanka.html>

Számos eltérő álláspont létezik azzal kapcsolatban is, hogy a jelenlegi események vajon a tamil tigrisek vesztét eredményezik-e. Sokan érvelnek azzal, hogy az északi területek tamiloktól történő visszafoglalása egyben a szeparatista mozgalom elvérzését jelenti. Ezzel szemben – ahogy erre a BBC elemzése is felhívja a figyelmet – gerilla harcmodoruknak betudhatóan a tamil tigrisek akár arra is képesek lehetnek, hogy a kormány előretörése ellenére újjászervezzék magukat.⁴ Ezt a feltevést támasztja alá az Economist azon értesülése, miszerint a Mullaitivu környékén elfoglalt tamil hadiszállások területén egyebek mellett modern és költséges fegyvereket, víz alatti üzemanyag-tárolókat és egy földalatti védelmi alagútrendszerrel is felfedeztek a kormányerők.⁵ Ez azt sugallja, hogy a tamilok akár jelentős pénzügyi forrásokkal és külföldi támogatókkal rendelkezhetnek, így újbóli erősödésük valóban nem zárható ki.

A jelenlegi helyzet kiforratlansága miatt azonban még elhamarkodott lenne hosszú távú következtetéseket levonni a jövőről. A körülmények alaposabb vizsgálata azt a feltevést igazolja, miszerint a tamil tigrisek és a kormányerők közti összecsapások valóban a tetőfokukra hágtak, de még nem jelentik a tamilok teljes legyőzését. Bár a nemzetközi közösség egy sürgős fegyverszünetet támogatna, fontos azt is kiemelni, hogy a tűzszünet önmagában csak átmeneti megoldás lenne; sőt, a legpesszimistább forgatókönyv szerint ez akár az öngyilkos merényletek és bombázások újbóli elszaporodását idézné elő a magukat sarokba szorítottak érző tamilok részéről. A konfliktus végső, hosszú távú békét garantáló rendezéséhez ugyanis nem lesz elegendő egy nagyhatalmi nyomásra kötött megállapodás. Ehelyett – ideális esetben – egyszer és mindenkorra, valamilyen kompromisszumos megoldás révén kellene rendezni a tamilok helyzetét a szigetországon belül.

⁴ http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/7820188.stm

⁵ http://www.economist.com/world/asia/displaystory.cfm?story_id=13145267

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

biztpol.corvinuembassy.com